

Яницька О. М.

викладач кафедри романо-германської філології

Рівненський державний гуманітарний університет

м. Рівне, Україна

здобувач

Львівський національний університет імені Івана Франка

м. Львів, Україна

АНТРОПОЦЕНТРИЧНА СПРЯМОВАНІСТЬ ЛІНГВОПРАГМАТИКИ ЯК ВИРАЖЕННЯ НОВОГО НАПРЯМКУ РОЗВИТКУ СУЧАСНОЇ ЛІНГВІСТИКИ (НА МАТЕРІАЛІ ФРАНЦУЗЬКОГО МЕДІА-ДИСКУРСУ)

У ХХ ст. широко популярними були ідеї Ф. де Соссюра, семантичний і прагматичний розділи семіотики залишалися поза межами уваги структурної лінгвістики. Її кредо було сформовано на основі тези про нерелевантність для мовознавства різноманітних зовнішніх по відношенню до мови явищ, пов'язаних з психологічними, стилістичними і комунікативними аспектами мови. Структурна лінгвістика розглядає мову як самодостатню систему інваріантних одиниць – фонем і морфем. У більшості робіт, виконаних у напрямку структуралізму, семантика приверталася до енциклопедичних знань, а прагматика не згадувалась взагалі. Звернення до позамовної дійсності, процесів комунікації й її учасників суперечило основним постулатам семіології. Теоретична лінгвістика ставала усе більш абстрактною і замкнутою дисципліною, охопленою ідеєю самовизначення. Структурною лінгвістикою володіло прагнення до відокремлення і розділення. Слідуючи цьому напрямку, концепція мови, запропонована структуралістами, могла розвинути в загальну теорію знакових систем. З середини ХХ століття починає розвиватися антропоцентрична парадигма лінгвістики, були відновлені зв'язки між мовою як об'єктом лінгвістичних досліджень і дійсністю, що у ній відображена. Настала епоха семантики, услід за якою виник гострий інтерес до прагматики. Дистанція, що відділяла мову від життя скоротилася і мовна діяльність почала розглядатися як життя. Структуралізм прагнув звільнити мову від зовнішніх контактів, прагматика в свою чергу передбачала дослідження взаємовпливу життя і мови. Було запропоновано гіпотезу лінгвістичної відносності, згідно якої не лише мова мале ескіз світу, але і життя дає ключ до розуміння багатьох явищ мови. Лінгвістична думка була під впливом прагматичної теорії Ч. Пірса [8], суть якої полягає у тому, що справжня відмінність повинна набувати здатність розрізнятися на ділі, тобто мати практичні наслідки, причому сукупність цих практичних наслідків утворює концепт об'єкту. У 50-і роки Р. Карнап [2] писав, що існує наполеглива потреба в створенні системи теоретичної прагматики не лише для психології і лінгвістики, але і для аналітичної філософії. Бажання приймати за відправний пункт своїх досліджень явища і поняття буденного життя настільки зближувало зусилля зайнятих аналізом мови філософів, логіків і лінгвістів, що сучасна прагматика може вважатися результатом їх суміжної діяльності. Відомі світові лінгвісти досліджували дискурс, враховуючи антропоцентричне спрямування лінгвістичної науки: Н. Арутюнова, М. Бахтін, І. Бехта, Е. Бенвеніст, А. Вежбицька, Т. ван Дейк, В. Дем'янков, М. Положин, Г. Почепцов, Дж. Серль, С. Шейгал, Д. Шифрін та інші.

Лінгвопрагматичні дослідження розглядають наступні теми: проблема дейксису, особливості практичного мовлення, правила мовної поведінки і їх роль в утворенні неявних смислів вислову, пресупозиції і інші види імпліцитних значень. Контекст доповнює основне поняття прагматики – мовний акт. Взаємодія мовного акту і контексту складає основний стержень прагматичних досліджень, а формулювання правил

цієї взаємодії – її головне завдання. Аналіз значення дескриптивних слів направляє дослідження у бік семантики, а визначення недескриптивних значень у бік прагматики. Значення вислову почало вважатися невід'ємним від прагматичної ситуації, а значення багатьох слів почали визначати через призму комунікативних цілей мовного акту. Таку точку зору переслідував послідовник Л. Вітгенштейна, Н. Малькольм [9]. Науковець вважав, що доцільність вислову, тобто існування умов для його вживання, приймається за критерій його значення. Дейктичним називається такий елемент, у якого у склад значення входить ідентифікація об'єкту – предмета, місця, моменту, часу, якостей, ситуації і т.д. – через його відношення до мовленнєвого акту, його учасників і контексту.

Прагматичний підхід, що охопив різні сфери лінгвістики висунув на перший план проблеми лінгвістичної інтерпретації людського фактору у мовленні, відображає антропоцентричний аспект у лінгвістиці. Прагматика невід'ємно пов'язана з когнітивною лінгвістикою, аналізує мову як об'єкт, який допомагає встановити доступ до діяльності мислення, до різних пізнавальних процесів, до компонентів репрезентативного світу у свідомості людини. Специфіка прояву антропоцентричності в мовних одиницях полягає у невід'ємності етапів пізнання від особистості суб'єкта пізнання. Людина є і суб'єктом і опосередковано об'єктом акту мовлення, будь-яка мовна одиниця є виразом особистості свого творця як у сукупності ідей, так і на рівні її мовної подачі. О. С. Кубрякова [3] вважає, що сучасна лінгвопрагматика є антропоцентричною за своєю суттю, оскільки вивчає питання про міру впливу людини на мову, яку вона використовує, і про вплив мови на поведінку та мислення людини, на формування її картини світ. Лінгвопрагматика розглядає мову як чинник регуляції соціальної поведінки й відкриває нові перспективи вивчення функцій мови на тлі взаємовідносин між мовою та суспільством.

В епоху глобалізації антропоцентрична парадигма є особливо важливою, оскільки інтерпретує мову як модельну систему інтерпретатора. У цій парадигмі зникає межа між універсальністю вивчення мови та численними аспектами дискурсивних практик, і тим самим, знімається проблема редукції дискурсу до вивчення виключно мовних явищ та відбувається розширення у бік можливих моделей інтерпретації. Звернення до індивіда дозволяє досліджувати мову, яка виступає активним інструментом пізнання та комунікації, сповненого відчуттів та переживань. О. І. Морозова вважає, що повернення до людини значно розширює кордони лінгвістичних розвідок, залучаючи об'єкти, для розгляду яких традиційна лінгвістика не має відповідного інструментарію й котрі не вкладаються в запропоновані нею концептуальні схеми [4, с. 27]. Дослідники розрізняють феномени первинної (спосіб опису) і вторинної (вплив на мову різних картин світу людини – релігійно-міфологічної, філософської, наукової, художньої) антропологізації мови. На рубежі ХХ-ХХІ ст. лінгвістичні дослідники вивчають використання мовних та парамовних засобів, які реалізують індивідуально-особистісний, інтенціональний (потреби, мотиви і цілі) та ситуативний аспекти повідомлення. Мовні одиниці виступають інструментом пізнання нової дійсності людиною та втіленням світосприйняття людини, що є незмінним доказом їх антропоцентризму.

Розглядаючи лінгвопрагматичні аспекти французького медійного дискурсу, можна вивчати антропоцентризм саме цього виду дискурсу. Різні теорії аналізу інформації та комунікаційних наук визначають, що дискурс ЗМІ є невід'ємною частиною сучасного інформаційного суспільства. Як суб'єкти громадянського суспільства ЗМІ беруть участь у розробці символічного простору демократії. Французький медіа-дискурс не тільки передає інформацію, але і створює соціальні уявлення французького суспільства. Сучасний медіа дискурс є антропоцентричним за своєю суттю та відображає символічні уявлення про дійсність. Читач виступає реальним свідком усіх описаних у ме-

діа дискурсі подій. Матеріалом дослідження є друковані та інтернет-видання “Le Monde”, “Le Figaro”, “l’Express”. Статті французьких газет виступають символічною реконструкцією реальності, у рамках конкретного соціального простору. Медіа дискурс створює зв’язок між людиною і світом, між її приватною сферою і публічною сферою, створює соціальний зв’язок. Мішель Фуко вважав інтертекстуальність основою соціальний зв’язків у медіа дискурсі.

Антропоцентрична парадигма лінгвістики описує і визначає представлення в мові медіа культури і культурних цінностей різних категорій, комунікативні процеси сприйняття мови, досвід мовної особистості, національний менталітет і його особливості у відтворенні мови. Це дає системний опис лінгвістичної картини світу.

Список літератури:

1. Арутюнова Н. Д. Введение / Н. Д. Арутюнова // Логический анализ языка. Образ человека в культуре и языке. – М. : Индрик, 1999.
2. Карнап Р. Значение и необходимость. М., 1959.
3. Кубрякова Е. С. Эволюция лингвистических идей во второй половине XX века (опыт парадигматического анализа) / Е. С. Кубрякова // Язык и наука конца 20 века. М., 1995.
4. Морозова Е. И. Ложь как дискурсивное образование : лингвокогнитивный аспект : Монография / Е. И. Морозова. – Харьков : Экограф, 2005.
5. Приходько А. М. Концепти і концептосистеми в когнітивно-дискурсивній парадигмі лінгвістики / А. М. Приходько. – Запоріжжя : Прем’єр, 2008.
6. Серебренников Б. А. Языковая номинация (общие вопросы) / Б. А. Серебренников, А. А. Уфимцева. – М. : Наука, 1977. – 359 с.
7. Foucault Michel, L’archéologie du savoir, Paris, 1969, Gallimard.
8. Peirce Ch. How to make our ideas clear. – In: «Collected Papers of Ch. S. Peirce», v. 5. Cambridge (Mass.), 1960.
9. Malcolm N. Thought and knowledge (Essays). Ithaca – London, Cornell UP, 1977.

Ярич М. В.
аспірант

Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича
м. Чернівці, Україна

ФАКТОРИ, ЩО ВПЛИВАЮТЬ НА ВИНИКНЕННЯ І РОЗВИТОК МОВНОГО ПУРИЗМУ В СУСПІЛЬСТВІ

Пуризм не виникає автоматично на якомусь певному рівні розвитку мови. Передумовою його появи можна вважати існування у суспільстві (або певній його частині) уявлення про “плачевний” стан мови; однак причини виникнення такого уявлення до цих пір не вивчені до кінця, незважаючи на велику цікавість дослідників до даного питання. Так, наприклад, деякі автори вважають, що ксенофобний пуризм з’являється як реакція на переповнення мови іноземними словами. Інакше кажучи, у кожній мові існує своя “межа насичення” іншомовною лексикою по досягненні якої в суспільстві є неминучою поява пуристичної активності [3, р. 58]. Тим не менш, адекватних методів вимірювання цієї межі досі не було запропоновано; більш того, редактори збірника “Linguistic Purism in the Germanic Languages” взагалі сумніваються в можливості побудови такої моделі, оскільки в ній необхідно враховувати величезну кількість чин-